

"የላቲን ድክመት"

ሰይፉ አዳኝ ብሻው

የላቲንን ድክመት ለመግለፅ የግድ ላቲንን ማከል ይኖርብኛል። በዚህም ላቲን ራሱን ይገልጻል ብዬ አምናለሁ።

አንዳንድ ሰዎች አማርኛ ራሱን ለመግለፅ እንኳን አይችልም ሲሉ ይደመጣሉ። እንደ ምሳሌም “በላ”ን ያነሳሉ። ሌሎችም ምሳሌዎች ዐሏቸው። እንግዲህ ነገሩ “በላ ልበልሃ” እና “እሠ በላ” ዓይነት ስለሆነ እኔ “በላ ልበልሃ”ን መርጫለሁ።

አማርኛን ደካማ ቋንቋ ለማስመዘድ መሞከር ሰዎች በየቋንቋዎቻቸው ሊገልፁ የሚፈልጉትን አጠቃላይ ሃሳብ አለመረዳት ይመስለኛል። ምንጊዜም ከምሳሌዎቹ አንዱ የሆነውን ጀግናው አበበ ቢቂላን ዛሬም ላነሳው እወድዳለሁ። ከኢትዮጵያውያን በስተቀር (ምናልባት ጥቂት በጣት የሚቆጠሩ ሊገኙ ይችላሉ) ስሙን በትክክል ሊጽፉትና ሊጠሩት የሚችሉ የሉም ማለት እችላለሁ። የአገሩ ተወላጅ ግን “XYZ ABC” ማለት “አበበ ቢቂላ” ማለት ነው ለማለት ይችላል። እንደዚያም ብሎ በትክክል ያነበበዋል። ሌላውን ላቲን አንባቢ “አበበ ቢቂላ” ነው ብሎ ያነበበዋል ብሎ መጠበቁ ግን ትክክል አይመስለኝም። ምክንያቱም ላቲን ተጠቃሚዎቹ “ABEBE BIKILA” ብለው ጽፈው (በምንም መንገድ ቢጽፉት በትክክል የሚያነቡበት ዘዴ የላቸውም) “አቢቢ ቢኪላ” ብለው ነው የሚያነቡትና የሚጠሩት። የላቲን ፈጣሪዎች ችግራቸው ላቲን ያለው ተፈጥሯዊ ችግር ነው።

እንደ “በላ” የመሳሰሉ በርካታ እንግሊዝኛ ቃላት ዐሉ። የቋንቋ ሊቃውንቶቻቸው ማንነታቸውን በደረጃ በደረጃ ለያይተው አስቀምጠዋቸዋል። አንድ ዓይነት ጭቆና ምክንያቱም የተለያዩ ትርጉም ያላቸውን እንደ “t-e-a-r” (ዕንባ ወይም መቅደድ) ሽሞግራፍስ ብለው ይጠሯቸዋል። ሽትሮኒምስ የሚባሉት ደግሞ እንደ ሽሞግራፍ ሽነው ድምፃቸው የተለየ የሚመስሉ ናቸው።

ሽሞግራፍስ ማለት እንደ “በላ” ጭቆና ድምፁ አንድ ሽኖ በርካታ ትርጉሞች ያሉት ቃል ማለት ነው። “bear”, “bark”, “write” and “right” ትርጉሙን ለመለየት አብሮት የሚነገር አንቀፅ እንዲኖረው ያስፈልጋል።

ቀጣዩ ምሳሌ ይኸንን ያሳያል።

- read: (ያነባል/አነበበ) She is going to read the book later./He read the book last night.
- bow: (ደጋን/እጅ ንሣ) She put a bow in her daughter's hair./Please bow down to the emperor.
- minute: (አምንት/ደቂቃ) That is only a minute problem./Wait a minute!

- **learned:** (ተረዳ/ዐዋቂ) The class **learned** that information last week./He is a very **learned** individual.
- **wind:** (ነፋስ/ጠምዝዝ) The **wind** swept up the leaves./**Wind** the clock up before you go to bed.
- **sow:** (ሴት አሣማ/መዝራት) A **sow** is a female pig./We'll **sow** the seeds in springtime.

<http://grammar.yourdictionary.com/for-students-and-parents/words-with-multiple-meanings.html>

አንድ ቃል እንደ “በላ” ከአንድ ትርጉም በላይ ሲኖረው ፖሊሴሞስ ይባላል። እንደ አክሲዮርድ የእንግሊዝኛ መዝገብ ቃላት ገላጭነት ከኹለት በላይ ትርጉም ያላቸው ቃላት በእንግሊዝኛው ውስጥ ዐሉ ይለናል። ከነዚህም “Set” 464, “Run” 396, “go” 368, “take” 343, “stand” 334, “get” 289, “turn” 288, “put” 268, “fall” 264, እና “strike” 250 እንዳላቸው ይገልጻል።

289 ፍቺዎች ያሉትን የ“get”ን ትርጉሞች ለአብነት ላቅርብ።

“get” ተቀበልኩኝ፣ ተሰማኝ፣ ተቀጣሁ፣ ማግኘት፣ አምጣ፣ ፈልግ፣ አንሣ፣ አገኘሁ፣ መቀበል፣ ገባኝ፣ አለብህ፣ ደረሰኩኝ፣ ብቅ በል፣ መግባት፣ ያዘው፣ አሠረው፣ እቀጣሃለሁ፣ አስከፍላለሁ፣ ይከፈልሃል፣ አገኘኸኝ፣ አልገባኝም... እያለ ይቀጥላል። ስለዚህ ይኸንን ያኸል ትርጉሞች ያላቸውን ቃላት በጥሬ ቃላቸው ምን ለማለት እንደተፈለገ ለመግለፅ አናባቢዎችን በማደራረብም ኾነ ነቀጥና ጭረቶችን በመጠቀም ለመለየት ቢሞክር ፈፅሞ የማይቻለው ነው። ለዚህ ችግር መፍትሔው ግን የቃሉን ትርጉም እንድንለይ የሚያስችለን አረፍተ ነገሩ ነው።

እርግጥ አማርኛን ሊጠቅሙ የሚችሉ ኹለት ፍቺ ያላቸው ቃላት ለሰምና ወርቅ ያገለግላሉ። እንግሊዝኛው እንደ አማርኛው የዳበረ ባይመስለኝም ይኸንን መሠል ቃላት እንዳሉትም ይታወቃል። “A double entendre is a figure of speech in which a spoken phrase is devised to be understood in either of two ways. Often the first (more obvious) meaning is straightforward, while the second meaning is less so: often risqué or ironic.” “Got it” (ተረዱኝ?)

ቡኖጌያት ተለያይተውና አንድ ዓይነት ድምፅ ያላቸው ቃላት እንደ carat, caret, and carrot፣ ወይም to, two, and too፣ ሌላም “break” ለመስበር “brake” ለልጓም. “ate” and “eight.” rose (ለአበባ) and rose (ለተነሣ), ወይም "flour" ለዱቄት "flower" ለአበባ ኸሞፎንስ ይሏቸዋል።

ቀጣዩ ምሳሌ የእንግሊዝኛ ውስብስብነትን ለማሳየት የቀረበ ነው።

Seven meanings sounding like “raise”

“... (W)e thought you might like to see it to give you an idea of just how complex the English language can be!”

- Raise – to lift something up
- Rays – sunbeams
- Rase – to erase something
- Raze – to knock something down
- Rehs – sodium salt mixtures
- Ríis – plural of real (the currency of Portugal and Brazil)
- Res – plural of re, as in the musical scale (doh re mi, for fans of The Sound of Music)

<https://www.oxford-royale.co.uk/articles/efl-homophones.html>

የላቲን ፈጣሪዎች የሚቻላቸውን ያክል አድርገዋል። የአናባቢዎች ብዛት ምን ያክል አመቺ እንዳልኾነ በሚገባ ተረድተዋል። ልጆቻቸውን ከወጣትነታቸው ጊዜ ጀምሮ ቃላትን በሽምደዳ እንዲያውቁ ያደርጋሉ። እያወዳደሩም ሽልማት ይሠጣሉ። ምክንያቱም “ኤ.ቢ.ሲ”ን አስተምረው ማንም የተናገረውን በትክክል ለመጻፍም ኾነ የተጻፈውን በትክክል ለማንበብ ሙሉ ለሙሉ አይችልምና ነው። በዚህ ከግእዝ ጋር ለወዳደር አይችልም። ስንቶች የቋንቋው ባለቤቶች ይኼ ቃል እንዴት ነው የሚጻፈው ብለው ጠይቀዋችሁ አያውቁም? መዝገበ ቃላት ውስጥ ለማረጋገጥ ጊዜያቸውን አያጠፉም?

ግእዝ እስካሁን ምላስ እየተነከሰ ለምትጠራዋ “the” አዲስ ጥገና ባይደቅልላትም “ዘ” የምትለዋን ቃል ያለ ችግር መጠቀም ይችላል። በእኔ አመለካከት ምላስን በጥርሶች መካከል አውጥቶ መናገር ብቻ ነው የሚጠይቀው። በተረፈ ላቲን የሚያወጣቸውን ድምጾች በሙሉ አካትቶ ላቲን ከራሱ ችግር አልፎ “ቀ” “ጠ” “ጩ” “ጸ” “ፀ” እና “ጳ”ን በምንም መልኩ ሊያስተናግድ የሚችል አይደለም።

አማርኛን አማርኛ ያሠኘው የግእዝን ጥገና ወርሃና ለራሱ አስፈላጊ የኾኑትን ግእዝ ያላካተታቸውን እንደ “ሸ” “ኘ” “ሸ” “ዠ” “ጀ” እና “ጩ”ን አክሎባቸው ነው። ማናቸውም ቋንቋ ደግሞ ይኸንን ዘዴ በመጠቀም ሊከራበት የሚችልም አፍሪቃዊ በቀል ጥገና ይጠቀም ይችላል።